

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КОСЯК Людмила – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва та хореографії Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: формування вокальної культури здобувачів загальної середньої та вищої освіти; особливості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; аксіологічний підхід до музичної освіти.

ОВЧАРЕНКО Наталія – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри музичного мистецтва та хореографії Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: мистецька педагогіка, вокальна педагогіка, теорія і методологія вищої музичної освіти, інклюзивна музична освіта.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KOSYAK Lyudmyla – Candidate of Pedagogical Sciences, assistant professor, assistant professor of the Department of Musical Art and Choreography of the Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Scientific interests: formation of vocal culture of students of general secondary and higher education; features of the professional training of future teachers of musical art; axiological approach to musical education.

OVCHARENKO Natalia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Musical Art and Choreography of the Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Scientific interests: art pedagogy, vocal pedagogy, theory and methodology of higher music education, inclusive music education.

Стаття надійшла до редакції 02.01.2026 р.

Стаття прийнята до друку 13.01.2026 р.

УДК 37.013:174:378.011.3-051

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-458-462

БОЙЧЕНКО Марина –

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри педагогіки

Сумського державного педагогічного

університету імені А.С. Макаренка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0543-8832>

e-mail: marinaver18@gmail.com

**МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА
ЯК ОСВІТНІЙ І ПРОФЕСІЙНИЙ ФЕНОМЕН**

У статті теоретично обґрунтовано феномен морально-етичної культури майбутнього педагога як освітнього і професійного феномена в контексті сучасних трансформацій освітнього простору. На основі аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень уточнено сутність означеного поняття, окреслено його місце в системі професійної підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей та обґрунтовано необхідність цілісного, системного підходу до його формування в умовах закладу вищої освіти. Морально-етичну культуру майбутнього педагога визначено як інтегративну характеристику особистості, що поєднує ціннісні орієнтації, професійні знання, нормативно-регулятивні настанови, рефлексивні здібності та здатність до відповідальної, гуманістично спрямованої поведінки в освітньому середовищі.

Розроблено багаторівневу структурну модель морально-етичної культури, яка охоплює методологічно-світоглядний, особистісно-інтегративний, діяльнісно-професійний та освітньо-середовищний рівні. Визначено їх змістове наповнення, функціональне призначення та взаємозв'язок, що забезпечує єдність аксіологічного, когнітивного й поведінкового вимірів професійного становлення майбутнього педагога. Акцентовано увагу на значенні нормативно-регулятивного компонента, етики турботи, академічної доброчесності та розвитку рефлексивної культури як ключових чинників професійної зрілості вчителя. Доведено, що формування морально-етичної культури виступає необхідною умовою професійної готовності педагога до здійснення соціально відповідальної діяльності, побудованої на засадах гідності, справедливості, толерантності та партнерської взаємодії.

Окреслено перспективи подальших досліджень, пов'язані з розробленням діагностичного інструментарію для визначення рівнів сформованості морально-етичної культури майбутнього педагога, а також із упровадженням педагогічних технологій її цілеспрямованого розвитку в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні педагоги, морально-етична культура, професійна етика, освітнє середовище закладу вищої освіти.

BOICHENKO Maryna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Head of Pedagogy Department

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0543-8832>

e-mail: marinaver18@gmail.com

**MORAL AND ETHICAL CULTURE OF THE FUTURE TEACHER AS AN EDUCATIONAL
AND PROFESSIONAL PHENOMENON**

The article theoretically substantiates the phenomenon of the moral and ethical culture of the future teacher as an educational and professional phenomenon within the context of contemporary transformations of the educational space. Based on an analysis of domestic and foreign scholarly research, the essence of this concept has been clarified, its place in the system of professional training of students in pedagogical specialties has been determined, and the necessity of a holistic and systematic approach to its formation in higher education institutions has been justified. The moral and ethical culture of the future teacher is defined as an integrative characteristic of the personality

that combines value orientations, professional knowledge, normative-regulatory attitudes, reflective abilities, and the capacity for responsible, humanistically oriented behavior within the educational environment.

A multi-level structural model of moral and ethical culture has been developed, encompassing methodological-worldview, personal-integrative, activity-professional, and educational-environmental levels. Their content, functional purpose, and interconnections have been identified, ensuring the unity of axiological, cognitive, and behavioral dimensions in the professional development of the future teacher. Particular attention is paid to the significance of the normative-regulatory component, the ethics of care, academic integrity, and reflective culture development as key factors in the teacher's professional maturity. It is argued that the formation of moral and ethical culture constitutes a necessary condition for the professional readiness of a teacher to carry out socially responsible activities based on the principles of dignity, justice, tolerance, and partnership interaction.

The prospects for further research are outlined, including the development of diagnostic tools for determining the levels of formation of the moral and ethical culture of future teachers, as well as the implementation of pedagogical technologies aimed at its purposeful development in the educational process of higher education institutions.

Key words: professional training, future teachers, moral and ethical culture, professional ethics, educational environment of higher education institution.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний етап розвитку освіти характеризується посиленням уваги до ціннісних засад педагогічної діяльності, зростанням суспільних очікувань щодо моральної відповідальності педагога та необхідністю забезпечення психологічно безпечного освітнього середовища. У контексті глобальних трансформацій, цифровізації освітнього простору, розширення міжкультурної взаємодії та підвищення рівня соціальної напруженості постає потреба у формуванні педагога нового типу – професіонала, здатного поєднувати фахову компетентність із високим рівнем морально-етичної культури. Саме морально-етична культура визначає характер професійної взаємодії педагога зі здобувачами освіти, колегами, батьками й суспільством, впливає на якість освітнього процесу та рівень довіри до освітніх інституцій.

Особливою актуальністю набуває проблема формування морально-етичної культури на етапі професійної підготовки майбутнього педагога. Педагогічна освіта покликана не лише забезпечити засвоєння системи професійних знань і методичних умінь, а й сприяти становленню ціннісних орієнтацій, здатності до рефлексії, відповідального прийняття рішень та реалізації принципів етики турботи в освітній практиці. Водночас аналіз сучасних наукових досліджень засвідчує недостатню систематизацію підходів до розуміння морально-етичної культури як цілісного освітнього й професійного феномена, що зумовлює потребу в її теоретичному осмисленні та концептуалізації в межах професійної підготовки майбутніх педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує зростання наукового інтересу до проблеми формування морально-етичної культури майбутнього педагога як важливої складової його професійного становлення та освітньої діяльності. Зокрема, Л. Зеленська виокремлює пріоритетні напрями розвитку морально-етичної культури педагога, що охоплюють гуманістично-ціннісну орієнтацію професійної діяльності, інтеграцію етичного змісту в систему підготовки, формування етичної компетентності та рефлексії, практико-орієнтований розвиток моральних якостей, утвердження принципів академічної доброчесності, стимулювання безперервного саморозвитку й партнерської взаємодії з батьками та громадою [8]. І. Чистякова акцентує увагу на проблематиці формування морально-етичної культури сучасного вчителя в умовах змішаного навчання, зосеред-

жуючись на її структурних компонентах (когнітивному, діяльнісно-операційному та мотиваційно-ціннісному) та окреслюючи їх функціональну роль у педагогічній діяльності, зокрема в забезпеченні гуманістичної спрямованості освітнього процесу, об'єктивності оцінювання, педагогічного такту, справедливості, толерантності й поваги до гідності здобувачів освіти [4]. У процесі порівняльно-педагогічного дослідження В. Жуковим установлено, що у Великій Британії, на відміну від України, питання етичної освіти майбутніх учителів посідає пріоритетне місце в системі професійної підготовки. Автором здійснено порівняльний аналіз форм і методів формування морально-етичної культури педагогів в Україні та Великій Британії, а також окреслено чинники, які ускладнюють ефективну організацію етичної освіти майбутніх учителів у британському освітньому просторі [3]. Інша праця цього дослідника присвячена структурним компонентам морально-етичної культури вчителя, до яких віднесено моральні цінності, моральну свідомість, поведінку, норми, принципи й ідеали [2]. М. Дубінка, у свою чергу, обґрунтовує необхідність поєднання аудиторної та позааудиторної діяльності, що забезпечує цілісне формування морально-етичної культури майбутніх педагогів через інтеграцію знань, їхнє осмислення та трансформацію у стійкі професійні переконання [1].

Водночас аналіз наукових джерел засвідчує, що попри значну увагу до окремих аспектів формування морально-етичної культури майбутнього педагога, відсутня цілісна концептуалізація морально-етичної культури майбутнього педагога як освітнього й професійного феномена, що й зумовлює мету цієї статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічна діяльність належить до професій підвищеної соціальної відповідальності, оскільки освітяни працюють із неповнолітніми здобувачами освіти в умовах високого рівня суспільної довіри. Учитель виступає моральним орієнтиром для учнів у критично важливі періоди їхнього особистісного становлення та має потенціал суттєво впливати на їхнє життя – як позитивно, так і негативно. Саме тому усвідомлення та прийняття професійного кодексу етики є обов'язковою складовою підготовки майбутніх педагогів ще до початку їхньої практичної діяльності.

Професійна етика педагога формує нормативні орієнтири поведінки, забезпечує довіру суспільства до освітньої інституції та сприяє

створенню безпечного й продуктивного освітнього середовища. Окрім формального дотримання етичного кодексу, від педагога очікується демонстрація морального прикладу у взаємодії зі здобувачами освіти. Учитель має створювати умови для розвитку в учнів власних етичних орієнтирів, формувати безпечний простір для взаємопідтримки, сприяти розвитку взаємоповаги, емпатії та відповідальності. Турбота про учнів і заохочення їх до турботливого ставлення одне до одного розглядається як моральний та професійний обов'язок педагога [6].

У цьому контексті етика турботи постає як теоретична рамка, що акцентує значення міжособистісних взаємин, емпатії та співчуття у процесі прийняття моральних рішень. В освітньому середовищі вона підкреслює роль педагога як суб'єкта, відповідального за підтримку психологічного благополуччя учнів і їхнього цілісного розвитку.

Формування морально-етичної культури майбутнього педагога передбачає засвоєння професійних стандартів поведінки, здатність до рефлексії, усвідомлення соціальної ролі вчителя та відповідальності за моральний клімат освітнього середовища.

У професійному дискурсі поняття «етика» та «мораль» нерідко вживаються як синонімічні, проте між ними існують принципові відмінності. Мораль здебільшого стосується індивідуальних переконань щодо належної та неналежної поведінки, які формуються під впливом сім'ї, культури, релігії та соціального середовища. Етика ж визначає стандарти поведінки в межах конкретної професійної спільноти. Професійна етика педагога регламентує обов'язки та відповідальність учителя щодо учнів, колег і освітньої установи, а також окреслює межі професійної поведінки в контексті професійних обов'язків. Це розмежування дозволяє чітко визначити сферу дії етичних кодексів і відокремити їх від приватних моральних переконань особистості [5].

Елементи професійних етичних норм для вчителів існують вже понад століття, проте ранні форми таких регуляцій значною мірою відображали соціальні стереотипи та гендерні упередження. У XIX – на початку XX століття в більшості країн світу жінки-вчителі підлягали суворим обмеженням щодо приватного життя, включно із заборонами на шлюб, вагітність, участь у певних формах соціальної активності. Подібні правила були спрямовані не стільки на встановлення етичних стандартів професійної поведінки, скільки на контроль над особистим життям жінок і підтримання патріархальних норм.

Згодом підхід до етичного регулювання педагогічної діяльності трансформувався: від контролю приватного життя – до утвердження принципів гідності, рівності та професійної автономії. Формалізація педагогічної професії наприкінці XIX століття зумовила потребу у стандартах професійної поведінки. Важливу роль у цьому процесі відіграла Національна асоціація освіти США (NEA), яка у 1899 році ухвалила перший Кодекс професійної етики вчителя. Подальший

розвиток освітньої системи, посилення державного регулювання та зростання суспільних очікувань сприяли модернізації етичних стандартів відповідно до демократичних цінностей [7].

Сучасний етап розвитку освіти ставить нові виклики перед професійною етикою, зокрема у зв'язку з цифровізацією та впровадженням штучного інтелекту в освітній процес. Використання інноваційних технологій потребує переосмислення меж професійної відповідальності та оновлення етичних стандартів.

Таким чином, феномен морально-етичної культури майбутнього педагога постає як інтегративна характеристика особистості, що поєднує професійні знання, ціннісні орієнтації, рефлексивні здібності та здатність діяти відповідно до принципів гідності, відповідальності й турботи.

З урахуванням означеного вище, а також на основі аналізу й узагальнення наукових праць, присвячених проблематиці професійної етики, етичної компетентності, аксіологічних засад педагогічної діяльності та формування особистості майбутнього вчителя, нами розроблено модель структури морально-етичної культури майбутнього педагога як освітнього і професійного феномена. У запропонованій моделі вона постає як складне багаторівневе утворення, що відображає її системний, інтегративний характер і водночас забезпечує єдність ціннісних засад, особистісних якостей та професійної реалізації. Структурно вона функціонує на чотирьох взаємопов'язаних рівнях: методологічно-світоглядному, особистісно-інтегративному, діяльнісно-професійному та освітньо-середовищному (рис. 1).

Методологічно-світоглядний рівень виконує роль базису всієї структури. Його ядром є аксіологічна складова, що охоплює гуманістичні цінності (гідність, свободу, справедливість, відповідальність тощо), принципи етики турботи та академічної доброчесності, а також усвідомлення соціальної місії педагогічної професії. Саме на цьому рівні відбувається формування світоглядних орієнтирів майбутнього вчителя. Нормативно-регулятивний компонент забезпечує інституалізацію цих цінностей у площині професійної діяльності: він передбачає усвідомлення професійних стандартів, прийняття етичних кодексів, здатність діяти в межах правових і моральних норм, а також інтеріоризацію професійної відповідальності як внутрішньої установки особистості.

Рис. 1. Багаторівнева структура морально-етичної культури майбутнього педагога як освітнього і професійного феномена

Особистісно-інтегративний рівень відображає морально-етичну культуру як внутрішню характеристику майбутнього педагога. Його *ціннісно-мотиваційний компонент* репрезентує спрямованість на моральну поведінку, готовність до відповідального професійного вибору, потребу в самовдосконаленні та саморефлексії. *Когнітивно-рефлексивний компонент* охоплює знання етичних норм, уміння аналізувати педагогічні ситуації з позицій моралі, здатність до критичного осмислення власних дій і рішень. *Емоційно-емпатійний компонент* виявляється в моральній чуливості, педагогічному такті, здатності до співпереживання й підтримки, що є необхідною умовою реалізації етики турботи в освітній практиці.

Діяльнісно-професійний рівень забезпечує практичну реалізацію морально-етичної культури в педагогічній діяльності. *Поведінково-регулятивний компонент* передбачає самоконтроль, відповідальність за прийняті рішення, дотримання принципів справедливості та об'єктивності оцінювання. *Комунікативно-етичний компонент* охоплює культуру професійного спілкування, повагу до гідності здобувача освіти, здатність до ненасильницької комунікації та партнерської взаємодії з батьками й колегами. *Професійно-ідентифікаційний компонент* пов'язаний із усвідомленням себе як носія професійних цінностей, формуванням етичного стилю педагогічної діяльності та інтеграцією моральних переконань у професійну роль.

Освітньо-середовищний рівень відображає екзогенний вимір феномена та засвідчує його взаємодію з інституційним і соціальним контекстом. *Інституційний вимір* пов'язаний із формуванням етичного клімату закладу освіти, утвердженням культури академічної доброчесності та політики рівності. *Соціально-партнерський вимір* передбачає активну взаємодію педагога з громадою, формування культури взаємоповаги та реалізацію соціальної відповідальності.

Таким чином, запропонована структура відображає морально-етичну культуру майбутнього педагога як інтегративне утворення, що поєднує світоглядні засади, особистісні якості, професійні регулятори діяльності та вплив освітнього середовища. Її багаторівневність зумовлює цілісність формування майбутнього педагога як носія професійних цінностей, здатного до ефективної, відповідальної й гуманістично орієнтованої діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Підсумовуючи, наголосимо, що морально-етична культура майбутнього педагога являє собою інтегративний освітній і професійний феномен, що поєднує аксіологічні засади, нормативно-регулятивні орієнтири, особистісно-рефлексивні характеристики та діяльнісно-професійні механізми реалізації моральних принципів у педагогічній практиці. Її багаторівнева структура відображає системну єдність світоглядного підґрунтя, внутрішньої інтеграції цінностей і переконань, поведінкової регуляції та взаємодії з освітнім середовищем. Формування морально-

етичної культури виступає необхідною умовою професійної готовності майбутнього педагога до відповідальної, гуманістично орієнтованої та соціально значущої діяльності, що відповідає сучасним викликам розвитку освіти.

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з розробленням критеріїв і показників сформованості морально-етичної культури майбутніх педагогів, емпіричною перевіркою ефективності запропонованої структурної моделі в умовах професійної підготовки, а також із вивченням механізмів інтеграції етики турботи та принципів академічної доброчесності в освітній процес закладів вищої освіти. Актуальним напрямом подальших досліджень є також аналіз впливу цифрового середовища та новітніх технологій на трансформацію морально-етичних орієнтирів майбутніх учителів і визначення шляхів забезпечення їхньої етичної стійкості в умовах сучасних соціокультурних змін.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Дубінка М. Роль позааудиторної роботи у становленні морально-етичної культури майбутнього педагога. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2025. Вип. 84. С. 56-60.
2. Жуков В. Структура морально-етичної культури майбутнього вчителя та шляхи її формування. *Новий колеґіум*. 2025. Том 3. № 119. С. 89-93.
3. Жуков В. Суть, форми та методи виховання морально-етичної культури майбутніх учителів в Україні та Великій Британії. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. Випуск № 3.2025. С. 55-61.
4. Чистякова І. Формування морально-етичної культури вчителя в умовах змішаного навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2026. (222). С. 114-118. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2026-1-222-114-118>
5. Colnerud G. Teacher ethics as a research problem: syntheses achieved and new issues. *Teachers and Teaching, Theory and Practice*. 2006. № 12(3). P. 365-385. DOI: <https://doi.org/10.1080/13450600500467704>.
6. Krishnamoorthy R., Tolbert S. On the muckiness of science, ethics, and preservice teacher education: contemplating the (im)possibilities of a 'right'-eous stance. *Cultural Studies of Science Education*. 2022. Vol. 17(4). P. 1047-1061. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11422-022-10132-5>
7. Smith K. Teaching in the light of women's history. *Facing History & Ourselves*. 2022.
8. Zelenska L. Priority directions in the development of teachers' moral and ethical culture. *Academic Notes Series Pedagogical Science*. 2026. 1. 10.36550/2415-7988-2026-1-222-110-114.

REFERENCES

1. Dubinka, M. (2025). Rol pozaaudytornoi roboty u stanovlenni moralno-etychnoi kultury maibutnoho pedahoha [The role of extracurricular activities in the formation of the moral and ethical culture of the future teacher]. *Naukovi zapysky VDPU imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seria: Pedahohika i psykhohiia*. (84). S. 56-60. [in Ukrainian]
2. Zhukov, V. (2025). Struktura moralno-etychnoi kultury maibutnoho vchytelia ta shliakhy yii formuvannia [The structure of the moral and ethical culture of the future teacher and ways of its formation]. *Novyi kolehium*. 3(119). S. 89-93 [in Ukrainian]

3. Zhukov, V. (2025). Sut, formy ta metody vykhovannia moralno-etychnoi kultury maibutnikh uchyteliv v Ukraini ta Velykii Brytanii [The essence, forms and methods of developing the moral and ethical culture of future teachers in Ukraine and Great Britain]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriiia "Pedahohichni nauky"*. (3). S. 55–61 [in Ukrainian]

4. Chystiakova, I. (2026). Formuvannia moralno-etychnoi kultury vchytelia v umovakh zmishanoho navchannia [Formation of the moral and ethical culture of a teacher in blended learning conditions]. *Naukovi zapysky. Seriiia: Pedahohichni nauky*. (2022). S. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2026-1-222-114-118> [in Ukrainian]

5. Colnerud, G. (2006). Teacher ethics as a research problem: syntheses achieved and new issues. *Teachers and Teaching, Theory and Practice*. 12(3). P. 365–385. DOI: <https://doi.org/10.1080/13450600500467704>. [in English]

6. Krishnamoorthy, R., & Tolbert, S. (2022). On the muckiness of science, ethics, and preservice teacher education: contemplating the (im)possibilities of a 'right'-eous stance. *Cultural Studies of Science Education*. 17(4). P. 1047–1061. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11422-022-10132-5> [in English]

7. Smith, K. (2022). Teaching in the light of women's history. *Facing History & Ourselves*. [in English]

8. Zelenska, L. (2026). Priority directions in the development of teachers' moral and ethical culture. *Academic Notes Series Pedagogical Science*. 1. 10.36550/2415-7988-2026-1-222-110-114. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БОЙЧЕНКО Марина – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка.

Наукові інтереси: розвиток трансверсальних компетентностей здобувачів освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BOICHENKO Maryna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Pedagogy Department of Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko.

Scientific interests: development of students' transversal competences.

Стаття надійшла до редакції 02.01.2026 р.

Стаття прийнята до друку 13.01.2026 р.

УДК 37.014:37.013.74:355.01(477+569.1+533+581)

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-462-465

МАР'ЄНКО Майя Володимирівна –

доктор педагогічних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник відділу хмаро орієнтованих систем і штучного інтелекту в освіті

Інституту цифровізації освіти

Національної академії педагогічних наук України,

провідний науковий співробітник

Криворізького державного педагогічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8087-962X>

e-mail: popel@iitlt.gov.ua

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ОСВІТНІХ ПОЛІТИК В УМОВАХ КРИЗ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ДОСВІД СИРІЇ, ЄМЕНУ, АФГАНІСТАНУ ТА УКРАЇНИ

У статті представлено результати дослідження проблеми функціонування та адаптації освітніх систем в умовах збройних конфліктів та гуманітарних криз. Охоплено коло питань, пов'язаних із забезпеченням безперервності освітнього процесу, який у кризових ситуаціях виступає не лише інструментом реалізації базових прав людини, але й основним фактором національної безпеки, збереження людського капіталу та підтримки психологічної стійкості суспільства. Дослідження спирається на міжнародні рамки, зокрема на стандарти INEE, ініціативи ЮНЕСКО щодо захисту закладів освіти та аналітичні звіти УВКБ ООН. Проблема дослідження полягає в тому, що сучасні збройні конфлікти завдають суттєвого впливу по соціальній інфраструктурі держав, спричиняючи масове руйнування шкіл, дефіцит фінансування та педагогічних кадрів, а також зростання кількості внутрішньо переміщених осіб і біженців. Досвід країн Близького Сходу та Азії демонструє довгострокові (а іноді й невідворотні) наслідки затяжних війн для сфери освіти. Україна стикається з повномасштабною війною, де управління освітою ускладнене постійними ракетними атаками, блекаутами та загрозою життю учнів/студентів та вчителів/викладачів. Незважаючи на наявність серйозної бази міжнародних звітів, у науковому дискурсі існує суттєвий брак комплексних праць, які б порівнювали багаторічний досвід Близького Сходу та Азії з викликами і рішеннями української системи освіти. За результатами проведеного аналізу виділено три ключові індикатори для оцінки освітніх політик: забезпечення фізичного та дистанційного доступу, фінансування і підтримка вчителів, а також питання безпеки та психосоціальної підтримки. Доведено, що в країнах із тривалими конфліктами (Сирія, Ємен) та в умовах штучних політичних обмежень прав (Афганістан) державні інституції втрачають здатність самостійно організовувати освітній процес. Спостерігається інфраструктурний та фінансовий колапс, що перенаправляє основні функції забезпечення освіти на міжнародні агенції. Встановлено, що завдяки масовій цифровізації, в Україні зберегла контроль над освітньою системою. Зроблено висновок, що український досвід управління освітою під час активної фази війни може слугувати новим глобальним орієнтиром для оновлення протоколів INEE та ЮНЕСКО у сфері освіти в умовах надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: компаративний аналіз, освітні політики, кризи, збройні конфлікти, порівняльний аналіз, Сирія, Ємен, Афганістан.

MARIENKO Maiia Volodymyrivna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Leading Researcher of the Department of Cloud-Based Systems and Artificial Intelligence in Education